

KOHTU ARENGUKAVA

[AASTA]

[Sia saate lisada dokumendi sisu lühikese kokkuvõtte või mõne olulise avalduse.]

SISUKORD

EESTI KOHUS 2030	3
ÕIGUSEMÕISTMISE KORRALDUS, KOHTU JUHTIMINE JA HALDAMINE	4
TÕHUS KOHTUMENETLUS	6
PERSONALIPOLIITIKA	7
KOHTU DIGITALISEERIMINE	9
KOMMUNIKATSIOON	11

Kohtu missioon, visioon, väärtused ja peamised eesmärgid

Kohtu missioon

Kohus kaitseb igaühe õigusi ja vabadusi.
Kohus tagab, et Eesti on demokraatlik õigusriik.
Õigust mõistab sõltumatu, erapooletu ja asjatundlik kohtunik.

Kohtu visioon

Kohtuasi saab õiglase, õige ja kiire lahenduse, mis toob õigusrahu.
Õigusemõistmine on hästi jälgitav, arusaadav ja ennustatav, mis aitab muu hulgas tagada ausat ja stabiilset majanduskeskkonda.
Inimene saab kohtuasjas oma huve tõhusalt kaitsta.

Kohtu väärtused

Inimest koheldakse lugupidavalt.
Kohus on sõltumatu, vastutustundlik, usaldusväärne ja asjatundlik.
Kohus on avatud ja arenev organisatsioon.
Kohtuvõim on tervik ja toimib ühtse meeskonnana.

Peamised eesmärgid aastaks 2030:

- 1) Iga kohtuasja taga on inimene ja tema mure. Oleme inimesekesksed.
- 2) Õigusemõistmine toimub kiiresti. Õigusemõistmise kvaliteedi ja kiiruse vahel on tasakaal.
- 3) Kohtumenetlus on ennustatav ja kohtulahendid on järjepidevad (kohtupraktika ühetaolisus).
- 4) Kiiret ja tõhusat menetlust toetavad inimese ja kohtu jaoks mugavad digitaalsed lahendused.
- 5) Kohus on hea tööandja.

Sia lisada tabel: eesmärkide vaheline seos.

Eesmärk:

Kohus, selle kolm astet ja kolm haru on vastutustundlikult juhitud terviklik kaasaegne organisatsioon, mis täidab oma ülesandeid efektiivselt ja kvaliteetselt.

Alaeesmärgid:

- 1) kohtute juhtimise ja haldamise eest vastutab kohtuvõim ise;
- 2) ühtlaselt kõrge kvaliteediga kohtuhaldusteenus on tagatud kõikide kohtute jaoks;
- 3) kohtuvõrk on optimaalne võrdse töökoormuse ning eelkõige spetsialiseerumise kaudu õigusemõistmises menetlusliku efektiivsuse ja kõrge kvaliteedi tagamiseks;
- 4) kohus on igaühele mõistlikult kättesaadav. igas olulisemas tõmbekeskuses, milleks on üldjuhul maakonnakeskus, asub kohtumaja või ruumid, kus saab pidada kohtuistungit, ning kus igaühel on võimalik esitada kohtule dokumente ja saada kohtuga asjaajamiseks esmavajalikku teavet ja tuge;
- 5) riigieelarve koostamise protsessis käsitatakse esimese ja teise astme kohtuid tervikuna nagu põhiseaduslikku institutsiooni;
- 6) kohtute palgafondi eelarvestamisel kasutatakse kindla valemi kohast indekseerimismehhanismi; ka täitmata kohtuniku ametikohtade palgafondi saab kasutada kohtute muudeks palgakuludeks samal või järgmisel eelarveaastal;
- 7) kohtunikule makstakse seaduses sätestatud ametipalka, mis on piisav kohtuniku sõltumatuse tagamiseks ning seotud Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse liikme palgaga; kohtunikule makstakse lisatasu täiendavate ülesannete täitmise eest;
- 8) ühtlase kõrgetasemelise õigusemõistmise huvides ning kohtunikule parimate erialase arengu võimaluste tagamiseks jälgitakse kohtuniku töö kvaliteeti süsteemselt.

Meetmed:

- Kujundame kohtutest organisatsiooni, mis tagab stabiilselt võrdse töökoormuse, kõrge kvaliteedi ja soodustab spetsialiseerumist ja kaalume erinevaid võimalusi, tagamaks ühetaoline ja ühtlase kvaliteediga õigusemõistmine üle Eesti, sh. kohtuasjade üleriigilist jagamist, valdkonnapõhiste ekspertvõrgustike tugevdamist, kohtuasutuste ühendamist jne.
- Loome kohtuasutuste haldamiseks kohtuhaldusnõukogu ja sellele alluva kohtuhaldusteenistuse; kui uus kohtuhaldusmudel on efektiivselt tööle hakanud, anname kohtuhaldusteenistusele üle ka kohtunike omavalitsusorganite teenindamise ja tööga seotud ülesanded.
- Kujundame kohtu juhtimismudeli, kus eelkõige tööjaotusplaani kehtestamise, kohtu osakondade moodustamise ja kohtunike osakondadesse jagunemise otsustab kohtuasutust juhtiv eestseisus, mille liikmete hulgas on mh kohtu üldkogu poolt valitud kohtunik(ud).
- Tugevdame kohtu üldkogu rolli kohtu arengusuundade määratlemisel ning üldistes küsimustes seisukohtade kujundamisel ja arvamuste andmisel.
- Näeme ette esimese astme kohtute jagunemise spetsialiseerumisvajadust arvestades tõhusaks toimimiseks sobiva suurusega osakondadeks, mille tööd korraldab juhtimisülesannete täitmisel kohtu esimehele alluv kohtunikust osakonnajuhataja.

- Näeme ette kohtunike tööjaotusplaani koostamise selliselt, et tagatud on eesmärgipärane ja tõhus spetsialiseerumine ning samas võrdne töökoormus, mis saavutatakse eelkõige teatavat liiki kohtuasjadega, mida jagatakse töökoormuse võrdsustamiseks kõigile kohtunikele; kujundame kohtunikele ja kohtuametnikele igakülgsed arenguvõimaluste tagamiseks spetsialiseerumisvaldkondade regulaarse, aga sujuva ümberkujundamise põhimõtted.
- Võtame kohtute eelarvestamisel aluseks eelneva perioodi reaalse töömahu ja jõudluse ning eelarveaastaks ettenähtavad muutused, kusjuures riigieelarves ette nähtud summade piires on kohtute eelarve kujundamine ja juhtimine kohtusüsteemi enda vastutada.
- Looime kohtuniku töö kvaliteedi hindamise süsteemi.

Eesmärk:

Kohus osutab õigust mõistes ühiskonnale õigusrahu ja õiguskindluse tagamiseks avalikku teenust, mis on professionaalne, kättesaadav ja kiire. Kohus keskendub oma põhiülesandele: õigusemõistmisele. Igal kohtuasja liigil on tema olemusele ja ühiskondlikule olulisusele vastav menetluskord, sh edasikaebekord.

Alaeesmärgid:

- 1) kiire kohtumenetlus;
- 2) kohtuvaidluste väiksem hulk, sh välditakse samasisuliste vaidluste kordumist ning kohtute tarbetuid lisaülesandeid;
- 3) kvaliteetne kohtumenetlus;
- 4) soodustatud on lepitusmenetlused kohtumenetluse eelselt ja vahekohtumenetlused;
- 5) menetlusõigus on arusaadavam;
- 6) inimesele on tagatud parem tugi kohtuasja ajamisel.

Meetmed:

- Viime kohtu pädevusest välja asjad, mida on otstarbekam lahendada kohtu väliselt, nt haldusmenetluses.
- Kohtumenetluste kiirendamiseks: näeme ette lihtsustatud menetluskorra asjades, kus täismahus menetluse läbimine ei ole eesmärgipärane; muudame menetlused rohkem ennustatavaks, nähes ette kohtuasjas menetlusplaani koostamise ja elluviimise kohustuse.
- Ühtlustame kohtumenetluste liike, kõrvaldades põhjendamatud erisused, nt edasikaebe kordades ja tähtaegades.
- Parandame selgituskohustuse täitmist.
- Haldusasjades: lühendame riigihankeasjade menetlust ühe vaidlust lahendava astme võrra; loome haldusakti vigade parandamise reeglistiku ja kiirmenetluse ilmselgelt vigaste haldusaktide tühistamiseks; kiirendame taastuvenergia vaidluste lahendamist; soodustame pilootasjade lahendamist, mh õiguskantsleri protestiõiguse alusel.
- Kriminaalmenetluses: vähendame bürokraatlikke takistusi, mis pikendavad kohtuasjade arutamist, kiirendame kohtueelse menetluse toiminguteks kohtu lubade andmise otsustamist. Muudame kohtuasjade jagamise reegleid nii, et see ühtlustaks kohtunike töökoormust ning piiraks kohtunike vajadust taanduda kohtuasjade sisulisest arutamisest.
- Tsiiviilkohtumenetluses: toetame seadustiku pideva arendamisega efektiivset töökorraldust kohtus, pöörates eelkõige rõhku spetsialiseerumisele, lihtsamate asjade standardiseeritud lahendamisele ja meeskonnatöö võimaldamisele. Kõrvaldame põhjendamatud mõistliku töökorralduse takistused.

Eesmärk:

Ühtse, võimeka, hästi toimiva ning muutustega kohaneva kollektiivi kujundamine, et tagada kvaliteetne ja tõhus õigusemõistmine. Tulemuslik personalipoliitika loob tugeva organisatsioonikultuuri ja ühtekuuluvustunde. Selle eelduseks on eetiline ja väärtuspõhine juhtimine ning kohtus töötavate inimeste areng ja koostöö.

Alaesmärgid:

- 1) meie inimesed kannavad kohtu väärtusi – nad on asjatundlikud ja pühendunud, väärtustavad elukestvat õppimist ja arengut ning teevad koostööd oma ülesannetest laiemalt;
- 2) meie inimesed on hästi juhitud – kohtusüsteemi juhitakse edasiviivalt, targalt ja inspireerivalt igal tasandil;
- 3) meie inimesed on osa kaasaegsest organisatsioonist, kus on hea ja turvaline töötada – meil on nutikad tööprotsessid, tõhus ja paindlik töökorraldus, mis toetab inimest kvaliteetse töö tegemisel.

Meetmed:

- Lepime kokku ühtse personalipoliitika ja tagame selle elluviimiseks vajalikud ressursid.
- Kujundame kohtus töötavate inimeste ümber toetava keskkonna, et avada nende kui professionaalide arengupotentsiaal ja suurendada tööga rahulolu.
- Võtame omaks edasiviiva tagasiside kultuuri, milles regulaarsetel koostöövestlustel on oluline roll.
- Võtame omaks arengu ja kasvu mõtteviisi, väärtustades elukestvat õpet, oskusteabe jagamist ja uute oskuste omandamist.
- Kujundame teadlikult kohtusüsteemi kui konkurentsivõimelise tööandja kuvandit.
- Värbame noori süsteemselt järelkasvuna kohtusüsteemi, mh tasuliste praktikaprogrammide või stipendiumite kaudu.
- Mõtestame selgelt ja otstarbekalt kohtunikuks saamise teekonna alates õigusteaduse õppekavast ja kohtunike valiku protsessist kuni alustavate kohtunike juhendamise ja hindamiseni esimesel kolmel aastal.
- Kohtunike valikul ja arendamisel lähtume kohtuniku tööks vajalike eelduste ja kompetentside mudelist. Toetame personalivaliku läbiviijaid ja arengutoetajaid meisterlikkuse saavutamisel.
- Toetame tugeva potentsiaaliga kohtujuristide kohtunikuks saamist läbi hästi toimiva järelkasvukava, mh võimalusega stažeerida teistes õigusasutustes.
- Alustavate kohtunike jaoks kujundame ühtlaselt kõrgel tasemel, sidusa ja paindliku sisseelamiskava, arvestades ka nende personaalseid vajadusi ning eelistatud õpiteekonda.
- Tagame kõrgel tasemel koolitusvõimalused. Korraldame enam interaktiivseid koolitusi, mh ümarlaua ja kohtunikult-kohtunikule vormis.

- Kohtunikele motivatsiooniks ja enesetäiendamiseks soodustame stažeerimist kõrgema astme kohtus, teistes riigiasutustes, avalikõiguslikes ülikoolides või rahvusvahelistes institutsioonides.
- Kohtuniku töö on sobivalt tagasisidestatud ja tema areng toetatud, vajadusel koostatakse kohtunikule koolituse ja muude arendustegevuste individuaalprogramm.
- Esitame seadusandliku ettepaneku kohtunike sotsiaalsete garantiide suurendamiseks ja tegevuspiirangute täpsustamiseks.
- Inimeste juhtimine on iga juhi vastutus. Personalialased ja töökorralduslikud muutused on juhitud professionaalselt, eesmärgistame ja kommunikeerime neid selgelt.
- Väärtustame struktuuriüksuste juhtimist, töögruppide, ümarlaudade jms vedamist.
- Sõnastame selgelt juhtide ülesanded ning ootused neile. Juhtide valikul ja arendamisel lähtume juhi tööks vajalike eelduste ja kompetentside mudelist ning toetame nende arengut lähtuvalt personaalsetest vajadustest.
- Kohtusüsteem tajub oma vastutust õigusemõistmise kvaliteedi tagamisel. Järelevalve- ja distsiplinaarmenetluse põhimõtted on selged ja eesmärgistatud.
- Töökeskkond on keskkonnahoidlik, töövahendid on kaasaegsed ja vastavad töö iseloomule.
- Töökorralduse kujundamisel kasutame maksimaalselt spetsialiseerumise ja meeskonnatöö eeliseid.
- Kaardistame peamiste ametikohtade ülesanded, teenusstandardi ja kompetentsid, eesmärgiga tõsta ja ühtlustada teenuste kvaliteeti, kujundada tõhus töökorraldus, võrdne ja ametit väärtustav töökoormus ja -tasu. Eristame konsultandi, kohtujuristi, vanemkohtujuristi ameti ja töötasu.
- Menetlusgrupi töö korraldamisel lähtume otstarbekusest ja personali motiveerimisest.
- Tagame paindlikud töötingimused, sh võimaldame kaugtööd ulatuses, mis ei pärsi meeskonnatööd ja kohtusüsteemi sidusust.
- Toetame personali valmidust võtta omaks uued infotehnoloogilised ja töökorralduslikud lahendused.

Eesmärk:

Kohtus kasutatav tehnoloogia toetab sisuliste eesmärkide saavutamist.

Alaeesmärgid:

- 1) menetlus on oluliselt kiirem ja sujuvam, vähendades samas vigu;
- 2) senine sekretäritöö ja tõlgitöö on asendatud vähemalt põhiosas tehisintellektiga ja hoida oluliselt kokku tööjõukuludelt (sh luua süsteem, mis võimaldab digitaalses kohtumenetluses menetlusosaliste tuvastamist);
- 3) kohtujuristi tööst tehnilisema osa teeb tehisintellekti ning kohtujuristile jääb loomingulisem ja suurema iseseisva otsustuspädevusega töö;
- 4) kohtunikul on oluline abivahend nii õiguses, taustainfos (õiguskirjandus, kohtupraktika), menetlusedokumentides kui ka tõendites orienteerumiseks ja neist järelduste tegemiseks;
- 5) menetlust vaadatakse tervikuna. Võimaldada menetlusosalistel ennustada kohtusse pöördumise edukust, et seeläbi teha teadlik otsus kohtusse pöördumise osas;
- 6) infosüsteemid lihtsustavad inimeste jaoks tüüpmenetlustes kohtusse pöördumist, tagades samas pöördumiste sisulise kvaliteedi.

Meetmed

I etapp (olemasoleva tehnoloogiaga tehtavad):

- Käivitame kohtute digitaliseerimise põhimõtteliselt uue etapi automatiseerimiseks ja tehisarude kasutuselevõtuks. Kaardistame kõikvõimalikud tööloigud, mille saaks automatiseerida ja kus tehisintellekti rakendada ning paneme paika ajakava ja tagame vajalikud ressursid selle realiseerimiseks.
- Viime kohtu ja menetlusosaliste suhtluse dokumentide tasandilt järk-järgult täisdigitaalseks. Kohtuinfosüsteem tuleb rajada andmepõhiselt, mitte dokumendipõhiselt. Välistada tuleks korduv andmesisestus. Üle tuleb minna vähemalt lihtsamates asjades kohtuga suhtlemisel infosüsteemis täidetavatele formularidele (nt elatisnõue). Tehisaru aitab koostada hagiid ja kaebusi.
- Infosüsteem peab ise genereerima andmete alusel kohtulahendite jm menetlusedokumentide põhjad või ka tüüpilisemad menetlusedokumendid tervikuna.
- Asendame dokumentide digiallkirjastamise pärast süsteemi logimist lihtsate kinnitustega vm ajasäästliku viisiga.
- Istungid võiks ka automaatselt videosalvestada. Tehisaru peaks aitama teha nii stenogrammi (transkriptsiooni) kui selle põhjal olulisest ka protokoll/memo.
- Tõlkimine (kirjalik tõlge) võiks olla tehisaru põhine, vajadusel vaid inimese toimetatud.
- Teksti korduvuste kontroll toimikumaterjalides.
- Tehisaru oleks vajalik isiku tuvastamiseks kaugülekuulamistel kui ka videoistungitel sarnaselt notaritega.

- Tehisaru võiks võtta üle suhtlemise inimestega nende igapäevaste lihtsamate pöördumiste lahendamisel, kuid inimesel peab soovi korral olema võimalus suhelda inimesega.
- Tehisaru võiks aidata kohtuasju paremini jagada (koormus, spetsialiseerumine, koduläheduse vajadus).
- Tehisaru võiks aidata hinnata hagi hinda ja riigilõivu, nõuete rahalisi arvestusi, menetlusabi andmise vajadust ja toetada menetluskulude jaotamist ja kindlaksmääramist.
- Tehisaru võiks aidata ka lahendite isikuandmetest puhastamisel avalikustamiseks.
- Suuremate projektide realiseerimiseni täiendame aktiivselt olemasolevat süsteemi, kõrvaldades selle puudusi ja suurendades kasutajasõbralikkust.
- Vajalik pidev ja põhjalik digioskuste koolitus.

II etapp:

- Eelmenetlus peaks olema võimalik vähemalt lihtsamates asjades dokumendivahetuse ja esmase kontrolli tasandil olla võimalik üle anda tehisarule.
- Tõlkimine (suuline tõlge) võiks olla tehisaru põhine.
- Tehisaru peaks aitama menetlusi juhtida ja hoiaks samaaegselt kogu kohtuniku käes oleval menetlusmahul silma peal, meenutaks õigeaegselt, kus faasis midagi ja mida vaja teha ning vajadusel teeks ise lihtsamaid toiminguid.
- Tehisaru peaks suutma analüüsida tõendeid ja teha neist järeldusi, mh tuues välja vaidlusaluse asjaolu tuvastamise poolt ja vastu rääkivad argumendid, mille põhjal saaks kohtunik teha oma järelduse.
- Tehisaru peaks suutma teha mahukate menetlusdokumentide analüüsi ja esitada neist kokkuvõtted ning tuvastada vaidluse ese.
- Samuti peaks tehisaru suutma tuvastada süvavõltsinguid.
- Tehisaru peaks ühendatuna õigusaktide, kohtupraktika ja õiguskirjanduse andmebaasidega suutma teha kohtupraktika analüüsi (Eesti, EL õigus vähemasti) ja andma ka projekte asja lahendamise kohta senise teadmise pinnalt (eriti nt valemipõhised lahendid nagu nt elatise kalkulaator, viivis, hinna alandamine), jättes kohtunikule võimaluse praktikat korrigeerida ja edasi arendada ning kohustuse kontrollida tehtud projektide vastavust õigusaktidele ja kohtupraktikale.
- Tehisaru võiks aidata kohtuvälisel online – platvormi põhisel vaidluse lahendamisel.
- Menetluste anonüümimine, et oleks võimalik neid kasutada AI õpetamiseks ja loomiseks.

Eesmärk:

Kohtu kommunikatsiooni eesmärk on olla avatud, selge sõnumiga ja nähtav. Tõhus kommunikatsioon loob mõistmist ja usaldust kohtu vastu, aitab kaasa õigusemõistmise autoriteedi säilimisele ning kohtu maine tõstmisele.

Alaeesmärgid:

- 1) kohtu usaldusväärus on jätkuvalt kõrge ja tõusutrendis;
- 2) kohus on nähtav, selge sõnumiga ja inimese jaoks;
- 3) kohus väärtustab avalikku kohtupidamist, tagades seejuures isikuandmete kaitse;
- 4) kohus aitab kaasa ajakirjanike ja noorte õigusteadlikkuse tõusule;
- 5) kõrgelt hinnatud tööandjana mõistab kohus tugeva sisekommunikatsiooni rolli.

Meetmed:

- Selgitame avalikkusele huvi pakkuvate kohtuasjade menetluse kulgu.
- Teeme ajakirjanikele ettepanekuid oluliste tsiviil- ja haldusasjade kajastamiseks.
- Jätkame suuremate õigusemõistmisega kaasas käivate müütide murdmist.
- Mõtestame ümber kanalite valiku tulenevalt sihtgrupist, keda soovime oma sõnumitega kõnetada.
- Kohtunik on valmis otsust avalikkusele selgitama. Meil on kokkulepitud töökorraldus, kes otsust selgitab, kui asja menetlenud kohtunik seda teha ei saa.
- Koolitame kohtu nimel kõnelejaid.
- Oleme meedias aktiivsed ja nähtavad ka omasaadete, taskuhäälingu või blogi kaudu.
- Oleme sotsiaalmeedias aktiivsed ja nähtavad.
- Võimaldame avalikkuse juurdepääsu kohtuistungitele, mh videoistungitele, korraldame võimalusel kohtuistungit ja kohtuotsuse kuulutamise veebiülekande.
- Järgides isikuandmete kaitset korraldame ajakirjanikele juurdepääsu kohtulahenditele ja kohtuasjade materjalidele, sh kujundame selge ja kohtute ülese arusaama toimiku, sh digitoimiku tutvustamisest.
- Jagame ajakirjanduse ja avalikkusega kohtumenetluse ja õigusriigi põhimõtteid - korraldame ümarlaudu ja kohtumisi, avaldame tutvustavaid ja selgitavaid materjale.
- Tõstame noorte teadlikkust: kutsume koole istungeid jälgima, korraldame noortele üritusi, osaleme messidel, külastame koole ja ülikoole, korraldame praktika- ja kaasuskonkursse, teeme koostööd üliõpilasorganisatsioonidega ning julgustame kohtunikke koolides tunde andma.
- Tagame kõikides kohtutes ühtse, avatud, ausa ja toimiva sisekommunikatsiooni, mille märksõnadeks on „inimkeskus“ ja „meie inimesed“.
- Toetame vajalike sõnumitega kohtute kui tööandja kuvandit avalikkuses.